Úvod

Úmrtnost zaujímá z dlouhodobého hlediska v demografickém vývoji jednoznačně klíčové postavení. Spoluurčuje vývoj početního stavu obyvatel a podílí se na vytváření jejich pohlavní a věkové struktury. Tím se stává jedním z významných činitelů sociálně ekonomické rozvoje. Tento fakt pak dává hlubší smysl celému studiu úmrtnosti, ať již v obecných souvislostech, nebo v reálných podmínkách.

Proces úmrtnosti na rozdíl od ostatních složek populační reprodukce probíhá v převážné většině případů nezávisle na vůli člověka a jeho rozhodování. Demografickým událostem vyvolaným rozhodnutím jednotlivce nebo partnerské dvojice (narození dítěte, sňatek, rozvod) zpravidla předchází časově delší „přípravné" období. V případě úmrtnosti existuje jistá paralela v tom, že kromě sebevražd a dalších násilných úmrtí je většina událostí tvořících sledovaný proces výsledkem vlivů dlouhodobě působících na zdraví člověka. Jen malá část lidí umírá „bez viny" např. následkem nevyléčitelné vrozené vady nebo nehody způsobené jinou osobou. Rozhodující většina úmrtí je tudíž způsobena způsobem života, který dlouhodobě a systematicky poškozuje zdraví svého nositele, zanedbáváním péče lidí o vlastní zdraví, a často také nedostatečným fungováním systému zdravotní péče.

Cílem předložené doktorské dizertační práce je prezentace dosavadních výzkumných aktivit kandidáta a jejich výsledků v oblasti obecné a odvratitelné úmrtnosti. Kritická diskuse konceptu odvratitelné úmrtnosti, metodologických zásad, přístupu a metod analýzy tohoto druhu úmrtnosti, stejně jako konkrétní aplikace konceptu v podmínkách České republiky, jak na celostátní, tak na regionální úrovni a srovnání s vývojem na Slovensku je zakomponována do rámce tvořeného rozšířenou základní analýzou obecné úmrtnosti na celostátní a regionální úrovni. Teoreticko metodologická diskuse i praktická aplikace konceptu probíhá ve dvou základních rovinách – první je hledání obecných struktur a pravidelností ve vývoji, které by umožnily spolehlivěji odhadovat budoucí vývoj parametrů úmrtnosti; druhá reprezentuje hledání nástrojů komplexního hodnocení poskytované zdravotní

péče prostřednictvím identifikace předčasných úmrtí na nemoci a další příčiny, která při včasné a adekvátní zdravotní péči nebo prevenci nemusely nastat.